

REKREACIJOS IR TURIZMO PLĖTRA

Straipsnių rinkinys

ISSN 2335-8017

Leidinį sudarė:

KU Rekreacijos ir turizmo katedros lekt. Jurgita Raišutienė

Straipsnių rinkinio mokslinio komiteto nariai:

Prof. dr. Diana Šaparnienė

Prof. dr. Ramūnas Povilanskas

Dr. Mindaugas Brazauskas

Straipsnių rinkinyje publikuojami straipsniai, kuriuose įvairių rekreacijos ir turizmo plėtros Lietuvoje taikomųjų tyrimų rezultatai, rekreacijos ir turizmo plėtros aktualijų, tendencijų ir perspektyvų palyginamosios analizės Lietuvoje bei užsienio šalyse.

Straipsniai recenzuoti.

Straipsnių autoriai atsako už pateikiamą medžiagą.

2018 06 06. Apimtis 131 psl. Tiražas 50 egz.

TURINYS

LIETUVOS KLASIFIKUOTŲ APGYVENDINIMO PASLAUGŲ VARTOTOJŲ ATSILIEPIMAI INTERNETE	4-15
Lekt. Jurgita Raišutienė, Ernesta Mažeikaitė	
LIETUVOS NEKLASIFIKUOTŲ APGYVENDINIMO PASLAUGŲ VARTOTOJŲ ATSILIEPIMAI INTERNETE	16-25
Lekt. Jurgita Raišutienė, Milda Samoškienė	
PASIŪLYMAI NACIONALINIO VIEŠBUČIŲ TINKLO „TUBINAS“ VERSLO KONCEPCIJOS KŪRIMUI	26-36
Lekt. Rasa Rupulevičienė, Evelina Švažaitė	
PAMARIO TURIZMO KLASTERIO ĮVEIKLINIMAS	37-51
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Indrė Toliautaitė	
MILITARISTINIŲ OBJEKTŲ PRITAIKYMAS TURIZMUI JŪROS UPĖS TURISTINĖJE TRASOJE	52-65
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Beata Žymančiūtė	
REGULIARIŲ KURŠIŲ MARIŲ VANDENS MARŠRUTŲ INTEGRACIJA Į REGIONO DVIRAČIŲ TRANSPORTO SISTEMĄ	66-80
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Viktorija Pozingytė	
TURISTŲ POŽIŪRIS Į VILNIAUS MIESTO VIEŠOJO TRANSPORTO PASLAUGŲ KOKYBĘ	81-93
Lekt. Renata Bertužytė, Kamilė Dargytė	
PRIEINAMO TURIZMO PLĖTROS GALIMYBĖS KLAIPĖDOS MIESTE	94-104
Prof. dr. Diana Šaparnienė, Goda Sakalauskaitė	
PLUNGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS INOVATYVIŲ REKREACINIŲ PASLAUGŲ PLĖTRA	105-117
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Gintarė Gurevičiūtė	
ALKSNYNĖS VIENSĖDŽIO ĮVEIKLINIMAS TURIZMO REIKMĖMS	118-131
Lekt. Edgaras Vaškaitis, Giedrė Žubikaitė	

PAMARIO TURIZMO KLASTERIO ĮVEIKLINIMAS

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Indrė Toliautaitė

Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakulteto Rekreacijos ir turizmo katedra
edgaras.vaskaitis@gmail.com; indre.toliautaite@gmail.com

ANOTACIJA

Straipsnyje analizuojamas Pamario turizmo klasteris ir jo esamos veiklos stiprumas. Aprašomas tyrimo aktualumas, detalizuojama tyrimo problematika, problema ir tikslas, nurodomi uždaviniai, tyrimo objektas, aprašomi duomenų rinkimo metodai ir tyrimo metodologija.

Pirmoje darbo dalyje analizuojami literatūros šaltiniai, apibrėžiantys turizmo klasterį, jo savybes, tipologiją, struktūros modelius, vadybinius turizmo klasterio aspektus, turizmo klasterio veiklos stiprumo vertinimo ir veiklos stiprinimo priemones.

Empirinėje darbo dalyje atliekamas kokybinis tyrimas, susidedantis iš atvejo analizės ir ekspertinio interviu. Atvejo analizės metu nagrinėjama Pamario turizmo klasterio veikla, geografinis išsidėstymas, narių ir teikiamų paslaugų įvairovė. Taip pat atliekamas ekspertinis interviu, kurio metu apklausiami Pamario turizmo klasterio nariai ir turizmo klasterio pirmininkė, siekiant nustatyti Pamario turizmo klasterio esamos veiklos stiprumo lygį ir identifikuoti kylančias problemas. Pamario turizmo klasterio struktūros modelio atitikimo teoriniam turizmo klasterio modeliui įvertinimui taikyta lyginamoji analizė.

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad Pamario turizmo klasteris apima turizmo paslaugų teikėjus, veikiančius Klaipėdos, Šilutės rajonuose ir Klaipėdos mieste, o didžioji dalis narių užsiima įvairių pramogų teikimu. Nustatyta, kad Pamario turizmo klasteris nėra įveiklintas, t. y., turizmo klasterio veikla nėra plėtojama, remiantis nustatyta klasterių veiklos vystymo sistema, o nariai aktyviai neįsitraukia į klasterio veiklą ir nejaučia buvimo klasteryje naudos.

Raktiniai žodžiai: turizmo klasteris, įveiklinimas, pamarys, turizmo paslauga.

ĮVADAS

Aktualumas. Pastaraisiais dešimtmečiais turizmo sektorius patyrė nuolatinį augimą ir tapo vienu iš sparčiausiai besiplečiančių ekonomikos sektorių pasaulyje. Remiantis Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacijos (UNWTO) pateiktais duomenimis, tarptautiniai turistų srautai 2017 m., lyginant su 2016 m., padidėjo 7 %, t. y., užfiksuota 56 mln. daugiau kelionių, ir tai didžiausias augimas per pastaruosius septynerius metus. Prognozuojama, kad 2018 m. turistų srautai didės taip pat sparčiai. Didėjant turizmo sektoriaus įtakai šalių ekonomikai, nuolat besikeičiant rinkos sąlygoms ir daugėjant paslaugas teikiančių įmonių, vis svarbesniu aspektu tampa įmonių veiklos plėtojimas ir stiprinimas. Kaip vienas iš turizmo įmonių veiklos ir konkurencinės pozicijos stiprinimo būdų įvardijamas verslo įmonių susijungimas į bendrą sistemą, t. y., turizmo klasterius, tačiau klasterio įkūrimas negarantuoja sėkmės jame veikiančioms turizmo paslaugų teikėjams ir turizmo klasteris pats savaime negali būti konkurencingas ar nekonkurencingas, jo konkurencingumą ir veiklumą lemia jame veikiančių įmonių veiklos produktų sėkmė rinkoje, o kuo geresnės sąlygos veiklai sukurs klasterio verslo sistema, tuo daugiau konkurencingų ir pelningų įmonių bus klasteryje (Jucevičius R., 2008). Todėl turizmo klasterio veikla nuolat turi būti sekama, vertinama ir esant poreikiui svarbu taikyti turizmo klasterio veiklos stiprinimo priemones.

Problematika. Pamario turizmo klasteris veikia jau trejus metus, o dalis jo narių pastaruoju metu tampa vis žinomesniais Vakarų Lietuvoje, klasteris jungia turizmo įmones, fizinius asmenis, kurie veikia turizmo verslo plėtojimui itin palankioje geografinėje teritorijoje, tačiau pats Pamario turizmo klasteris kaip turistinių paslaugų teikėjas sunkiai skinasi kelią į pajūrio regiono turizmo rinką. Pačioje Pamario turizmo klasterio įkūrimo pradžioje, t. y., 2015 metų rugsėjį, jo pirmininkė D. Buivydienė teigė, kad per artimiausius kelis metus tikimasi stipriai užsukti turizmo klasterį ir padaryti jį įdomiu turistams (Bakūnaitė G., 2015), bet apžvelgus šiandieninę Pamario turizmo klasterio veiklos situaciją matoma, kad plėtros procesai vyksta nepakankamai greitai ir sklandžiai, kaip buvo planuota. Taigi, **esminė darbo problema** – Pamario turizmo klasterio veikla nėra pakankamai įveiklinta.

Tikslas – remiantis klasterizacijos teorija, ištirti Pamario turizmo klasterio veiklos esamą situaciją ir pateikti pasiūlymus tolimesniai klasterio veiklos vystymui ir tobulinimui.

Objektas – Pamario turizmo klasterio įveiklinimas.

Uždaviniai:

1. Teoriniu aspektu išsiaiškinti turizmo klasterio sampratą, struktūrą ir pagrindinius bruožus.
2. Išanalizuoti turizmo klasterio veiklumo įvertinimo būdus ir veiklos stiprinimo priemones.
3. Išanalizuoti esamą Pamario turizmo klasterio veiklos situaciją.
4. Įvertinti Pamario turizmo klasterio veiklos stiprumą.
5. Pateikti pasiūlymus Pamario turizmo klasterio įveiklinimui.

Hipotezė – Pamario turizmo klasterio nariai nemato buvimo klasteryje naudos, dėl ko klasterio veikla nėra optimali.

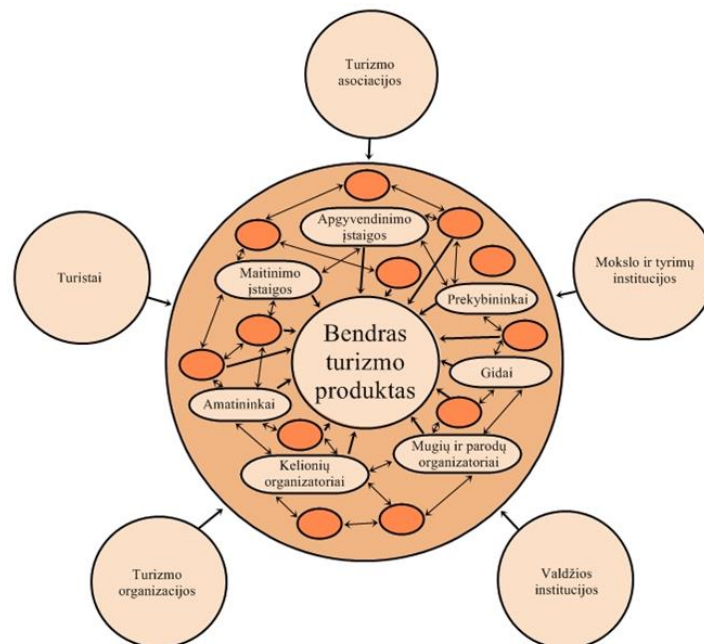
Metodai: mokslinės, metodinės ir publicistinės literatūros apžvalga ir analizė; atvejo analizė; ekspertinis interviu; tyrimo rezultatų analizė ir interpretavimas.

Pagrindinės sąvokos: turizmo klasteris - tam tikroje teritorijoje veikiančios, vienos kitas papildančios įmonės, įstaigos, kurios bendradarbiaujant ir konkuruojant kuria bendrą turizmo produktą, kuris sudaro turizmo klasterio pagrindą (Porter M., 1998; Székely V., 2013; Cunha S. K., 2005). Įveiklinimas - vadybinių instrumentų taikymas, skatinant vadybos sistemos procesus žinių aspektu (Girdauskienė L., 2012). Turizmo paslaugų paketas - už bendrą kainą parduoti parengtas turizmo paslaugų rinkinys, kurį sudaro ne mažiau kaip dvi turizmo paslaugos, įskaitant transportą ir (ar) apgyvendinimą, kai paslaugų trukmė viršiją parą. (Baležentis A., Žuromskaitė B., 2012). Turizmo produktas - visuma paslaugų ir turizmo veiklos sąlygų, siūlomų turistui interesams kelionėje tenkinti (Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa, 2014).

Turizmo klasterio teoriniai aspektai

Turizmo klasterio apibrėžtis. Turizmo klasteris yra suvokiamas labai įvairiai. Remiantis Harvardo universiteto profesoriaus M. Porter (1998), vengrų fiziko, profesoriaus V. Székely (2013) ir profesorės S. K. Cunha S. K. (2005) pateiktais apibrėžimais, turizmo klasteris gali būti apibūdinamas kaip tam tikroje teritorijoje veikiančios, vienos kitas papildančios įmonės, įstaigos, kurios bendradarbiaujant ir konkuruojant kuria bendrą turizmo produktą, kuris sudaro turizmo klasterio pagrindą. Lietuvos ir užsienio specialistai, nagrinėjantys klasterių veiklą, taip pat akcentuoja, kad turizmo klasterį sudaro sėkmingą veiklą vykdančios turizmo įmonės, mokslo bei kitos viešosios organizacijos, vyrauja siekis gerinti teikiamų paslaugų kokybę, plėtojant veiklą yra vadovaujamosi turizmo klasterio pradžioje numatytais ir vis atnaujinamais klasterio plėtros planais, strategija. Kalbant apie turizmo klasterių tipologiją, nusistovėjusios sistemos nėra. Dažniausiai klasteriai yra skirstomi, remiantis tuo, koku būdu jie buvo įkurti, kokia veikla turizmo klasteryje yra užsiimama ir kokią jie užima geografinę teritoriją. Turizmo klasterių struktūros modelių taip pat pateikiama labai įvairių. Apžvelgus skirtingų autorių pateikiamus turizmo klasterio struktūros modelius pastebima, kad

dažniausiai turizmo klasteris yra vaizduojamas kaip įvairių turizmo paslaugas teikiančių įmonių junginys, kurio narius jungia tarpusavio ryšiai ir vyrauja priklausymas vienas nuo kito. Šiam klasteriui įtakos turi ir veikėjai iš šalies, tokie kaip mokslo ir valdžios institucijos, turistai, įvairios asociacijos, infrastruktūra ir išteklių (žr. 1 pav.).

1 pav. Turizmo klasterio struktūra

Šaltinis: sudaryta remiantis Cunha S. K. (2005) pateikta informacija

Pateiktame turizmo klasterio modelyje matoma, kad tam, jog būtų sukurtas galutinis turizmo produktas, bendradarbiauja įvairūs turizmo klasterio nariai, t. y., apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos, prekybininkai, amatininkai, gidai, kelionių, mugių ir parodų organizatoriai bei kiti jungiamieji subjektai. Pagrindinių klasterio narių veiklai įtakos taip pat turi įvairios turizmo asociacijos ir organizacijos, mokslo ir tyrimų institucijos, valdžios institucijos ir, be abejo, turistai. Visus turizmo klasterio narius sieja tarpusavio ryšiai, yra dalijamasi turima informacija, žiniomis, tad vieno nario abejingumas ar aplaidumas gali pakenkti kitų klasterio narių veiklai. Šis turizmo klasterio struktūros modelis darbe naudojamas kaip esminis.

Turizmo klasterio veiklos vadybiniai aspektai. Klasterius nagrinėjantys specialistai nurodo, kad turizmo klasterio veikla pagrinde remiasi į keturias pagrindines vadybos funkcijas: planavimą, organizavimą, vadovavimą ir kontrolę. Siekiant vykdyti sėkmingą veiklos plėtrą, taip pat itin svarbu atsižvelgti į kitus vadybinius aspektus, tokius kaip, įmonių inteligentiškumą, žmogiškųjų išteklių valdymą, santykių (ryšių) marketingą. Tai padeda turizmo klasterio nariams nusistatyti veiklos tikslus ir priemones, jiems pasiekti, laiku sureaguoti ir prisitaikyti prie būsimų aplinkos pokyčių, patiriant kuo mažiau nuostolių bei kurti kokybišką vidinę turizmo klasterio aplinką. Taip pat, siekiant sėkmingai vykdyti klasterio veiklą, svarbu vadovautis klasterio vystymo principais. Klasteriams skirtoje metodinėje medžiagoje (2014) nurodoma, kad klasteris plėtojamas paeiliui įgyvendinant šešis etapus: klasterio kūrimas, strategijos ir veiklos plano parengimas, klasterio plėtojimas, bendravimo klasteryje palaikymas, viešinimo veiklos plėtojimas, inovatyvių procesų administravimas klasteryje. Kiekvienas etapas susideda iš smulkesnių žingsnių, kurių įgyvendinimas užtikrina sistemingą turizmo klasterio augimą.

Turizmo klasterio įveiklinimo teoriniai aspektai. Plėtojant turizmo klasterį, vienas svarbiausių aspektų yra nuolatinis jo esamos veiklos sekimas ir vertinimas. Tai garantuoja turizmo klasterio tobulėjimą, spartesnę ir mažiau lėšų pareikalaujantį prisitaikymą prie

kintančių aplinkos sąlygų, sukuria galimybę pastebėti turizmo klasteryje kylančias problemas ir priimti tinkamiausius jų sprendimo būdus, kitaip tariant, stiprina turizmo klasterį. Remiantis klasteriams skirta metodine medžiaga (2014), galima išskirti tris žingsnius, leidžiančius tinkamai nustatyti turizmo klasterio veiklos stiprumo lygį, t. y., rodiklių sistemos sudarymas, veiklos stebėjimas, veiklos vertinimas. Kaip tinkamiausius rodiklius, skirtus turizmo klasterio veiklos vertinimui, galima išskirti šiuos: pardavimų augimo lygis, klasterio narių mokymas, pasitikėjimo lygis klasteryje, pasitenkinimo laipsnis tarp klasterio narių, klasterio narių indėlis į bendrą veiklos rezultatą, bendrai inicijuotų ar atliktų mokslinių tyrimų skaičius, bendradarbiavimo su turizmo paslaugų teikėjais lygis. Itin svarbi sėkmingo ir rezultatyvaus klasterio veiklos stebėjimo sąlyga ta, kad po šio etapo gautos išvados turi būti pristatytos klasterio nariams. Turizmo klasterio veiklos vertinimas, kaip ir veiklos stebėjimas, turi būti atliktas remiantis sudaryta rodiklių sistema. Pabrėžiama, kad svarbu bent kartą per metus įvertinti turizmo klasterio nustatytų tikslų pasiekimą, jeigu yra pasiekta pusė ir daugiau veiklos plane numatytų tikslų, vadinasi klasterio veikla gali būti laikoma tikslinga. Šios analizės metu gauti duomenys parodo, kokios turizmo klasterio veiklos sritys yra stipriausios, o kurias dar reikia stiprinti ir pastarojo veiksmo įgyvendinimui padeda tam tikros veiklos stiprinimo priemonės. Dažniausiai taikomos priemonės yra strategijos atnaujinimas, tinklų ir partnerystės ryšių turizmo klasteryje plėtojimas, tvirtų specifinių klasterio narių įgūdžių formavimas, klasterio geografinės padėties išnaudojimas, konkurentų veiklos bei jų padėties rinkoje vertinimas ir taip siekiama teikti aukštesnės kokybės paslaugas, kuomet geriau patenkinančias įvairių turistų poreikius.

Pamario turizmo klasterio įveiklinimo analizė

Pamario turizmo klasterio specifika. Pamario turizmo klasteris – **pirmasis tokio pobūdžio turizmo atstovų junginys Lietuvos pajūrio regione.** Tai asociacija, įsikūrusi 2015 m. vasario mėn ir šiuo metu jungianti dvidešimt vieną turizmo paslaugas teikiančią įmonę, įstaigą ir fizinį asmenį Klaipėdos, Šilutės rajonuose ir Klaipėdos mieste. Lietuvoje šiuo metu veikia šeši turizmo klasteriai, tačiau Pamario turizmo klasteris iš visų minėtų pasižymi ne tik **išskirtine geografinė teritorija** (turi priėjimą prie Kuršių marių ir daugybės kitų vandens telkinių), bet ir **nemažais turistų srautais.** Pamario turizmo klasteris išskirtinis ir tuo, kad prie jo prisijungė pastaruojų metu **vis daugiau dėmesio susilaukiantys turistinių paslaugų teikėjai,** pavyzdžiui, buriavimo ir jėgos aitvarų pramogų teikiantys „Surfhouse“ Svencelėje, Dreverno mažųjų laivų uostas, „Smiltynės Jachtklubas“. Tikimasi, kad artimiausiu metu prie turizmo klasterio prisijungs ir Neringos savivaldybė, kas pagyvintų turizmą visame pamaryje.

Pamario turizmo klasterio esamos veiklos analizė. Buvo analizuojami Pamario turizmo klasterio pateikiami duomenys ir turizmo klasterio narių oficialiuose internetiniuose puslapiuose pateikiama informacija. Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti Pamario turizmo klasterio narių geografinį išsidėstymą, narių veiklos specifiką, turizmo klasterio teikiamų turizmo paslaugų paketų įvairovę. Išsiaiškinta, kad didžiausia turizmo klasterio narių koncentracija yra Drevernoje ir Šilutėje (žr. 2 pav.).

2 pav. Pamario turizmo klasterio narių išsidėstymas

Šaltinis: sudaryta remiantis Pamario turizmo klasterio pateikta informacija

Žemėlapyje matoma, kad Pamario turizmo klasterio nariai įsikūrę **Pangesų** („Memelio vynas“), **Drevernos** (kaimo turizmo sodyba „Strykis“, Klaipėdos rajono TIC filialas J. Gižo etnografinėje sodyboje, Gargždų krašto muziejaus filialas J. Gižo etnografinėje sodyboje, Drevernos mažųjų laivų uostas, burinė jachta „Vitalija“ ir pramoginis laivas, kooperatinė bendrovė „Žvejo rojus“ ir folkloro ansamblis „Žvejytės“), **Svencelės** („Surfhouse“ ir „Vėjo zona“), **Ventės** (poilsio ir laisvalaikio centras „Ventainė“), **Minijos** („Mingės poilsis“ ir laivas „Aisytė“ / restoranas „Karčema Mingė“), **Pakalnės** (kaimo turizmo sodyba „Rusne Villa“), **Šyšos kaimuose** (kelionių organizatorius „Upaitė“), **Kintuose** („Smiltalė“ ir „Kintai“ turizmo kompleksas „Mėlynasis karpis“), **Šilutėje** (viešbutis „Deims“ 3*, Šilutės vandens turizmo centras ir Šilutės TIC) ir **Smiltynėje** („Smiltynės Jachtklubas“). Didžioji dalis šio turizmo klasterio narių (septyniolika iš dvidešimt vieno) yra **įsikūrę šalia vandens telkinių**, tokių kaip, Drevernos, Minijos, Pakalnės, Nemuno, Šyšos upių, Kuršių marių, tiesioginio priėjimo prie vandens telkinių neturi tik „Memelio vynas“, folkloro ansamblis „Žvejytės“, viešbutis „Deims“ ir Šilutės TIC. Su turizmo paslaugų teikimu susijusios veiklos plėtojimas prie vandens telkinių iš dalies lemia tai, kad bent dalis siūlomų paslaugų yra vandens.

Kalbant apie tai, kokią veiklą plėtojančios įmonės, įstaigos sudaro Pamario turizmo klasterį, visus narius galima suskirstyti į tam tikras kategorijas remiantis tuo, kokia yra vykdoma pagrindinė veikla (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Pamario turizmo klasterio narių veikla

Turizmo klasterio narių veiklos pobūdis	Narių sk.	Turizmo klasterio nariai
Vandens transporto nuoma, kitos uosto paslaugos	3	<ul style="list-style-type: none"> ● Šilutės vandens turizmo centras ● Drevernos mažųjų laivų uostas ● „Smiltynės Jachtklubas“
Apgyvadinimas, maitinimas	5	<ul style="list-style-type: none"> ● Viešbutis „Deims“ ● Kaimo turizmo sodyba „Rusne Villa“

			<ul style="list-style-type: none"> • Poilsio ir laisvalaikio centras „Ventainė“ • Kaimo turizmo sodyba „Strykis“ • „Kintai“ turizmo kompleksas „Mėlynasis karpis“
Pramogos	Vandens	5	<ul style="list-style-type: none"> • Kooperatinė bendrovė „Žvejo rojus“ • Burinė jacha „Vitalija“, pramoginis laivas • „Vėjo zona“ • „Surfhouse“ • „Mingės poilsis“
	Sausumos	3	<ul style="list-style-type: none"> • „Memelio vynu“ • Folkloro ansamblis „Žvejytės“ • Gargždų krašto muziejaus filialas J. Gižo etnografinė sodyba
	Tiek vandens, tiek sausumos	2	<ul style="list-style-type: none"> • Kelionių organizatorius „Upaitė“ • „Smiltalė“
Viešinimas, turizmo paslaugų paketų pardavimas		2	<ul style="list-style-type: none"> • Šilutės turizmo informacijos centras (TIC) • Klaipėdos rajono TIC filialas J. Gižo etnografinė sodyba
Kita		1	<ul style="list-style-type: none"> • Laivas „Aisytė“ / restoranas „Karčema Mingė“

Šaltinis: sudaryta remiantis oficialia Pamario turizmo klasterio internetine svetaine

Lentelėje matoma, kad pusė visų Pamario turizmo klasterio narių užsiima **įvairių pramogų teikimu**. Atsižvelgus į tai, kokio pobūdžio pramogas teikia turizmo klasterio nariai, galima išskirti tris grupes, t. y., **vandens, sausumos ir tiek vandens, tiek sausumos pramogos**. Penki Pamario turizmo klasterio nariai kaip pagrindinę paslaugą turistams siūlo **aktyvius užsiėmimus vandenyje**, plaukimus laivais. Trys turizmo klasterio nariai siūlo pramogas, **teikiamas sausumoje**, pavyzdžiui turistams siūlomos vyno degustacijos sodyboje, įvairios folkloro ansamblio programos, apsilankymai ir edukaciniai užsiėmimai istorinėje laivadirbio sodyboje. **Tiek vandens, tiek sausumos pramogas** teikia du Pamario turizmo klasterio nariai, šiuo atveju organizuojama žvejyba, prekiaujama žuvimi, organizuojamos įvairaus tipo kelionės. **Apgyvendinimo ir (arba) maitinimo paslaugas** turistams siūlo penki Pamario turizmo klasterio nariai. **Vandens transporto nuomos, uosto paslaugas** teikia trys turizmo klasterio nariai. Pamario turizmo klasterio siūlomų **turizmo paslaugų paketų pardavimu ir informacijos apie turizmo klasterį sklaida** užsiima du nariai. Vienas narys minėtoms grupėms priskiriamas nėra, nes teikiamos **dvi pagrindinės lygiavertės paslaugos**, tokios kaip maitinimas ir vandens pramogos.

Šiuo metu Pamario turizmo klasteris siūlo **24 skirtingus turizmo paslaugų paketus**, kurie pagal veiklos turinį yra skirstomi į penkias grupes: **pramoginiai plaukimai, degustacijos, ekskursijos ir edukacijos, apgyvendinimas ir konferencijos bei aktyvios pramogos**. Kiekvienoje turizmo paslaugų paketų grupėje dažniausiai yra pateikiama po penkis skirtingus pasiūlymus turistams. Kaip pagrindinę Pamario turizmo klasterio siūloma paslauga pateikiamas **kulinarinis kruizas „Žuvies kelias“**, jau tapęs turizmo klasterio šūkiu, prisistatymo modeliu ir logotipu (žr. 3 pav.).

3 pav. Pamario turizmo klasterio logotipas

Šaltinis: Pamario turizmo klasterio internetinė svetainė

Atsižvelgiant į tai, kokie Pamario turizmo klasterio siūlomi turizmo paslaugų paketai 2017 metų sezono metu buvo perkamiausi, o kurie ne, kokie išryškėjo teikiamų paslaugų trūkumai, **planuojant 2018 metų turizmo paslaugų paketų sąrašą atlikti koregavimai**. Nuspręsta atnaujinti šešis turizmo paslaugų paketus (pakeisti plaukimų maršrutai arba įtraukta naujų, įtrauktos papildomos paslaugos, pakeistos kainos), atsisakyta dešimties buvusių turizmo paslaugų paketų, o vietoje jų pateikta dešimt naujų. Išsiaiškinta, kad daugiausia pakeitimų buvo padaryta **ekskursijų ir edukacijų, pramoginių plaukimų ir aktyvių pramogų** grupėse.

Vienas iš būdų populiarinti Pamario turizmo klasterio veiklą ir teikiamas paslaugas – **skleisti informaciją apie tai turizmo klasterio narių internetiniuose puslapiuose**. Nustatyta, kad dešimt narių iš dvidešimt vieno savo internetiniuose puslapiuose **nepateikia jokių informacijos** apie narystę Pamario turizmo klasteryje ar jo narius. Penki turizmo klasterio nariai savo internetiniuose puslapiuose **pateikia informaciją apie kai kuriuos** Pamario turizmo klasterio narius, kurie veikia netoliese. **Daugiausiai informacijos** pateikiama Šilutės turizmo informacijos centro ir Klaipėdos rajono turizmo informacijos centro internetiniuose puslapiuose. Matoma, kad Šilutės TIC internetiniame puslapyje pateikiami tų turizmo klasteryje esančių įstaigų ir verslininkų kontaktai, kurie veikia Šilutės rajone, o Klaipėdos rajono TIC internetiniame puslapyje – tų, kurie veikia Klaipėdos rajone. Pastebėta, kad Klaipėdos rajono TIC filialo J. Gižo etnografinėje sodyboje internetiniame puslapyje nurodoma, kad turistai turi galimybę išbandyti kulinarinį kruizą pamaryje „Žuvies kelias“, ko kituose puslapiuose pateikiama nėra. Penki nariai **internetinių puslapių neturi**.

Apžvelgus Pamario turizmo klasterio pardavimų apimtys matoma, kad **paslaugų pardavimai kasmet auga**. Tyrimo metu išsiaiškinta, kad 2016 metais buvo suorganizuoti 36 „Žuvies kelio“ produktai, o 2017 metais – 69. Matoma, kad parduotų paslaugų skaičius išaugo beveik dvigubai. Be to, asmenų skaičius, kurie įsigijo įvairias edukacijas, padidėjo nuo 912 iki 1906. Svarbu paminėti, kad šie duomenys atskleidžia tai, kas buvo parduota konkrečiai per Klaipėdos rajono turizmo informacijos centrą. Augimą parodo ir tai, kad šiais metais pirmųjų paslaugų rezervacijų sulaukta anksčiau, nei 2017 metais ir pavasario pradžioje rezervacijų skaičius buvo didesnis, lyginant su praeitais metais tuo pačiu laikotarpiu.

Pamario turizmo klasterio esamos veiklos stiprumo vertinimas. Siekiant išsiaiškinti Pamario turizmo klasterio narių požiūrį į klasterio plėtojama veiklą, jos stiprumą, atliktas ekspertinis interviu, kurio metu **apklaustą trylika specialistų** iš skirtingų turizmo klasterio narių. Interviu paimti iš tokių Pamario turizmo klasterio narių, kaip Klaipėdos rajono TIC filialo J. Gižo etnografinė sodyboje vadovės Lauros Martinkienės, Priekulės kultūros centro Drevernos skyriaus renginių organizatorės Virginos Asnauskienės (folkloro ansamblio „Žvejytės“ atstovės), įmonės „Memelio vynas“ atstovo, vyndario Vytauto Dabašinsko, įmonės „Mingės poilsis“ atstovės Monikos Dobrovolskytės, įmonės „Smiltalė“ atstovo Žilvino Žukausko, Gargždų krašto muziejaus filialo J. Gižo etnografinėje sodyboje vadovės Dovilės Vaičiulytės, įmonės „Upaitė“ vadovės Aurelijos Jakštaitės, restorano „Karčema Mingė“ ir laivo „Aisytė“ savininko Sauliaus Budrio, įmonės "Surfhouse" vadovo Nerijaus Ragausko, burinės jachtos „Vitalija“ savininko Raimundo Bučio, įmonės "Vėjo Zona" vadovo Artūro Morausko, Šilutės vandens turizmo centro ir turizmo komplekso Kintuose „Mėlynasis karpis“ vadovo Rimgaudo Višinsko, „Hortivitos“ turizmo poskyrio vadovės, Drevernos mažųjų laivų uosto atstovės Liudmilos Juknienės. Interviu metu ekspertams buvo užduota trylika klausimų, kurie turėtų atskleisti esamos Pamario turizmo klasterio veiklos situaciją, problemas ir veiklos stiprumo lygį. Taip pat interviu paimtas iš **Klaipėdos rajono turizmo informacijos centro direktorės, Pamario turizmo klasterio pirmininkės** Daivos Buivydienės. Interviu metu Pamario turizmo klasterio vadovei buvo užduota dvylika klausimų, siekiant išsiaiškinti, kokiomis priemonėmis vertinama ir stiprinama Pamario turizmo klasterio veikla, su kokiomis problemomis susiduriama. Tam, kad būtų galima

palyginti ekspertinio interviu metu gautą informaciją su atlikta atvejo analize ir padaryti tam tikras išvadas, svarbiausi panašūs ekspertų atsakymai susisteminti ir atitinkamai pateikti prie kiekvieno klausimo (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Ekspertinio interviu klausimai ir susisteminti atsakymai

Eil. nr.	Klausimas	Dominuojantis atsakymas
1.	Kada ir koku tikslu prisijungėte prie Pamaro turizmo klasterio?	2015 metais, kuomet buvo įkurtas Pamaro turizmo klasteris. Prie turizmo klasterio prisijungta siekiant viešinti vykdomą veiklą ir teikiamas paslaugas, plėtoti verslą, skatinti bendradarbiavimą ir pasiekti platesnę turistų auditoriją.
2.	Kokią naudą jums suteikia narystė turizmo klasteryje?	Intensyvesnis įmonių viešinimas, aktyvesnis bendravimas su kitais turizmo paslaugų teikėjais, papildomos lėšos.
5.	Ar prisijungus prie Pamaro turizmo klasterio suaktyvėjo jūsų bendradarbiavimas su kitais turizmo paslaugų teikėjais? Ar pakito teikiamų paslaugų forma, kokybė?	Bendradarbiavimas su kitais turizmo paslaugų teikėjais suaktyvėjo, atsirado naujų pažinčių. Teikiamų paslaugų forma, kokybė nepakito.
6.	Ar per šiuos narystės turizmo klasteryje metus ryšius palaikote su visais klasterio nariais ar dažniau tik su dalimi jų? Kodėl?	Ryšiai palaikomi tik su tais nariais, kurie veikia arčiausiai arba vykdo panašią veiklą.
8.	Ar yra organizuojami Pamaro turizmo klasterio veiklos plėtos planavimo susitikimai, seminarai, mokymai? Jeigu taip, ar juose dalyvaujate?	Yra reguliariai organizuojami susirinkimai, juose dalyvaujama pagal galimybes arba poreikį.
10.	Ar narystės turizmo klasteryje metu jautėte mokslinių tyrimų inicijavimo poreikį? Jeigu taip, tai kokių tyrimų ir kodėl?	Narystės turizmo klasteryje laikotarpiu mokslinių tyrimų inicijavimo poreikio nebuvo.
12.	Kokie jūsų tolimesni tikslai Pamaro turizmo klasteryje?	Ir toliau dalyvauti turizmo klasterio veikloje, bus siekiama į klasterio veiklą įsitraukti aktyviau.

Pamaro turizmo klasteris oficialiai veiklą pradėjo vykdyti 2015 metų vasarį. Dauguma apklaustųjų ekspertų, t. y., devyni iš trylikos, būtent tada prisijungė prie turizmo klasterio. Praėjus dviem metams po klasterio įkūrimo prie jo prisijungė keturi nariai. Didžioji dalis ekspertų nurodė, kad buvo **pakviesti prisijungti**. Trys nariai nurodė, kad prie Pamaro turizmo klasterio prisijungta siekiant **viešinti savo veiklą, prisistatyti turistams, pasiekti platesnę turistų auditoriją ir plėtoti verslą**. Du ekspertai nurodė, kad pagrindinė prisijungimo priežastis – **siekis viešinti teikiamas paslaugas**. Su tikslu **skatinti bendradarbiavimą** prie turizmo klasterio prisijungė trys nariai. Du ekspertai nurodė, kad jokie **tikslo neturėjo**. Matoma, kad išryškėja trys esminiai aspektai, paskatinę įmones prisijungti prie Pamaro turizmo klasterio, t. y., **plėtoti verslą, viešinti įmonės veiklą ir bendradarbiauti** su kitais turizmo paslaugų teikėjais. Taip pat, matomi tam tikri pasikartojimai, kalbant apie tai, kaip nariai suvokia turizmo klasterį ir su koku siekiu prisijungta prie Pamaro turizmo klasterio. Nariai teoriškai turizmo klasterį įvardija kaip priemonę pritraukti daugiau turistų, gauti papildomų lėšų, plėtojant verslą, veikti kartu su kitais turizmo paslaugų teikėjais, kas

tapo pagrindine priežastimi, dėl ko nuspręsta prisijungti prie Pamario turizmo klasterio. Tai atskleidžia, ko turizmo paslaugų teikėjai pradžioje tikėjosi iš narystės turizmo klasteryje.

Pamario turizmo klasterių narių atsakymai atskleidžia tai, kad viena iš ryškiausiai jaučiamų naudų yra **intensyvesnis ir platesnis viešinimas** apie turizmo klasteryje esančias įmones ir įstaigas. Panašų požiūrį išreiškė net šeši turizmo klasterio nariai. Du ekspertai kaip patiriamą naudą įvardija tai, kad yra gaunamos **papildomos lėšos**. Devyni ekspertai iš trylikos nurodė, kad **suaktyvėjo bendravimas su kitais turizmo paslaugų teikėjais**, atsirado naujų pažinčių. Keturi turizmo klasterio nariai per narystės klasteryje metus, jų teigimu, visiškai **naudos nepatyrė** arba jos įvardinti negali. Matoma, kad ryškiausiai yra akcentuojama **asmeninė nauda**, kurią patiria įmonės, įstaigos, būdamos turizmo klasterio sudėtyje. Pastebėta, kad didesnio tiek turistų srautų, tiek finansinio augimo yra tikimasi ateityje ir tam daugiausia įtakos, turizmo klasterio narių nuomone, turės šiuo metu apie įmones skleidžiama reklama. Taip pat, daugeliui Pamario turizmo klasterio narių yra pakankamai sudėtinga įvardinti patiriamą naudą, nes ji **nėra ryškiai matoma** arba **nėra tokia, kokios buvo tikėtasi**.

Nustatyta, kad prisijungus prie turizmo klasterio **suintensyvėjo daugumos narių bendradarbiavimas su kitais turizmo paslaugų teikėjais**. Trys iš jų teigia, kad bendravimas suaktyvėjo **su kai kuriais turizmo klasterio nariais**. Keturi ekspertai teigė tokių **pokyčių nepastebėję**. Teigta, kad prie Pamario turizmo klasterio prisijungta su tikslu bendradarbiauti su kitais turizmo paslaugų teikėjais, kas daugumos apklaustųjų ekspertų buvo įvardinta kaip šiuo metu patiriama nauda, vadinasi šis **poreikis yra patenkinamas**.

Plėtojant sėkmingą turizmo klasterio veiklą svarbus **narių įsitraukimas ir aktyvus dalyvavimas** turizmo klasterio veikloje, jos planavime. Vos keturi ekspertai nurodė, kad **ryšius palaiko su visais turizmo klasterio nariais**, o aštuoni ekspertai narystės turizmo klasteryje metu ryšius palaiko **tik su dalimi jų**. Teigiama, kad dažniau bendraujama su tais turizmo paslaugų teikėjais, kurie yra **geografiškai arčiau**, kurie vykdo **panašią veiklą** arba bendraujama pagal poreikį. Net šeši apklaustieji nurodė, kad bendraujama su tais nariais, kurie yra **arčiausiai**. Matoma, kad Pamario turizmo klasteryje vyrauja ryškus **susigrupavimas** tarp narių, ryšiai dažniausiai palaikomi su tais turizmo paslaugų teikėjais, kurie veikia arčiau. Anksčiau nariai išreiškė požiūrį, kad viena iš turizmo klasterio patiriamų naudų yra intensyvesnis bendradarbiavimas su kitais turizmo paslaugų teikėjais, vadinasi šiuo metu nejaučia poreikio bendrauti su visais Pamario turizmo klasterio nariais ir **esama padėtimi yra patenkinti**.

Turizmo klasterio narių įsitraukimą į klasterio veiklą atskleidžia ir tai, kaip dažnai nariai dalyvauja organizuojamuose susitikimuose, mokymuose. Visi apklaustieji ekspertai teigė, kad susirinkimai yra reguliariai organizuojami, tačiau vos keturi ekspertai nurodė **visada juose dalyvaujantys**. Aštuoni ekspertai iš trylikos teigė, kad dalyvauja **pagal galimybes** arba **pagal poreikį**. Tai rodo, jog Pamario turizmo klasterio nariai ne visiškai suvokia klasterio teikiamos naudos ir asmeninio dalyvavimo klasterio veikloje reikšmės.

Kalbant apie mokslinių tyrimų inicijavimą turizmo klasteryje, tokių **tyrimų poreikį išreiškė** tik trys ekspertai. Aštuoni ekspertai pripažino **mokslinių tyrimų poreikio nepajutę**, tačiau du iš jų mano, kad tokie tyrimai būtų **naudingi ateityje**. Tai atskleidžia **narių pasyvumą ir nesuinteresuotumą**, nes atliekami moksliniai tyrimai padėtų identifikuoti klasteryje esančias problemas, geriau pažinti turistą ir prisidėtų prie sėkmingesnės Pamario turizmo klasterio veiklos. Keli ekspertai nurodė, kad toks poreikis iškilęs buvo, tačiau galima manyti, kad idėjos neįgyvendintos dėl palaikymo iš šalies nebuvimo.

Vertinant Pamario turizmo klasterio veiklą svarbu atkreipti dėmesį į tai, kokie tolimesni narių tikslai turizmo klasteryje. Šeši ekspertai atsakė, kad ateinančiu laikotarpiu ir **toliau dalyvaus klasterio veikloje**, keli jų planuoja į veiklą **įsitraukti aktyviau**, dalyvauti parodose, toliau stengtis bendradarbiauti. Apie išėjimą iš turizmo klasterio galvoja vienas turizmo klasterio narys. Aktyviau įsitraukti į Pamario turizmo klasterio veiklą, jos planavimo procesą planuoja

vos keli nariai, kas atskleidžia, kad turizmo paslaugų teikėjai yra patenkinti esama padėtimi ir aktyvesnio dalyvavimo poreikio nejaučia. Pasyvus narių įsitraukimas ateityje gali lemti dar lėtesnį ir sudėtingesnį Pamario turizmo klasterio veiklos vystymą ir plėtrą.

Siekiant kuo tikslingiau įvertinti Pamario turizmo klasterio veiklą, ekspertinis interviu atliktas ir su **Klaipėdos rajono turizmo informacijos centro direktore, Pamario turizmo klasterio pirmininke** Daiva Buivydiene. Kalbant apie tai, kokie nariai turėtų sudaryti turizmo klasterį, Pamario turizmo klasterio pirmininkė teigė, kad yra reikalingi laivininkai, inventoriaus nuomotojai, maitinimo, apgyvendinimo įstaigos, kaimo turizmo sodybos, įvairių kultūrinių programų, edukacijų organizatoriai. Visi šie **komponentai, pasak pirmininkės, yra Pamario turizmo klasteryje ir teigiamai veikia** jo veiklą. Pirmininkės teigimu, Pamario turizmo klasterio valdybą sudaro aktyviausi turizmo klasterio nariai, tačiau kyla kitų **narių aktyvumo problema**, dauguma orientuojasi į **asmeninės gerovės siekimą**, tačiau į pačią klasterio veiklos plėtrą neįsitraukia. Galima daryti prielaidą, kad nariams aktyvus dalyvavimas turizmo klasterio veikloje, jos planavime **nėra prioritetas**, kas stipriai riboja sėkmingą turizmo klasterio veiklos plėtrą. Šiuo metu Pamario turizmo klasterio veikla stiprinama tam tikrais būdais, tokiais būdais, kaip klasterio veiklos **rezultatų pristatymas nariams, mokymų, išvykų organizavimas, bendro prekinio ženklo kūrimas**, tačiau šios priemonės nėra visiškai veiksmingos dėl to, kad dauguma narių vis dar tinkamai nesuvokia buvimo klasteryje prasmės.

Atlikus Pamario turizmo klasterio esamos veiklos analizę ir išnaginėjus ekspertinio interviu metu gautą informaciją atlikta Pamario turizmo klasterio esamos veiklos SSGG analizė (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Pamario turizmo klasterio esamos veiklos SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
1. Aktyvi Pamario turizmo klasterio pirmininkės veikla.	1. Turizmo klasterio nariai pasyviai įsitraukia į klasterio veiklą, jos planavimą, dauguma narių neinicijuoja mokslinių tyrimų atlikimo.
2. Turizmo plėtrai palanki ir patraukli geografinė padėtis (Kuršių marios, Drevernos, Minijos, Pakalnės, Nemuno, Šyšos upės).	2. Daugumos turizmo klasterio narių internetiniuose puslapiuose nėra pateikiama informacijos apie narystę klasteryje, nepateikiami kontaktai ar nuorodos į Pamario turizmo klasterio internetinę svetainę.
3. Sudarant turizmo paslaugų paketus laikomasi jūrinės tematikos.	3. Turizmo klasteryje matomas ryškus susigrupavimas tarp narių, nepalaikomi ryšiai su visais nariais.
4. Siūlomi individualizuoti turizmo paslaugų paketai.	4. Turizmo klasterio nariai, kurie ne sezono metu veikia ne pamario regione, susiduria su veiklos rezultatų, informacijos apie klasterio veiklą trūkumu.
5. Teikiamos konferencijų ir seminarų organizavimo paslaugos verslo klientams.	5. Turizmo klasterio internetinėje svetainėje pateikiama informacija nėra atnaujinama.
6. Planuojant ateinančio sezono turizmo paslaugų paketų pasiūlą atsižvelgiama į praėjusio sezono tendencijas.	6. Turizmo klasterio veikla nėra strategiškai planuojama.
7. Turizmo klasterį sudaro įvairių turizmo sričių atstovai: apgyvendinimo, maitinimo, uosto paslaugų teikėjai, pramogų ir kelionių organizatoriai, turistų informacijos centrai.	7. Klasterio veikla nėra stebima, vertinama pagal numatytą rodiklių sistemą.
8. Turizmo klasteris apjungia tris skirtingus regionus, Klaipėdos ir Šilutės rajonus, Klaipėdos miestą, kas mažiau riboja turistus.	
9. Parengtas ir turistams siūlomas išskirtinis kulinarinis kruizas „Žuvies kelias“.	
10. Sukurtas bendras narių prekinis ženklas.	

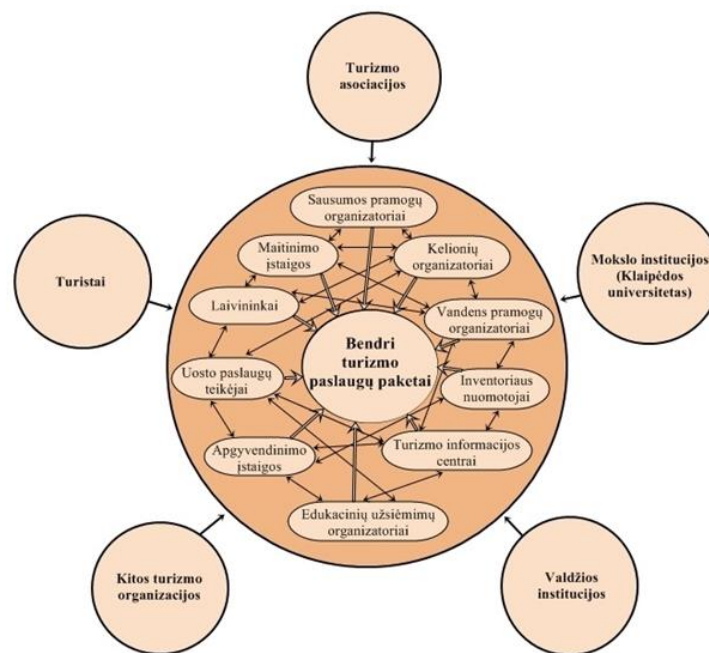
Galimybės	Grėsmės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vakarų Lietuvą (Klaipėdą, Palangą, Kuršių neriją) aplanko 46 % visų į Lietuvą atvykusių užsienio turistų. Daugiausiai vietinių turistų sulaukia Klaipėdos (22 %) ir Vilniaus (18 %) regionai. (<i>Lietuvos turizmo rinkodaros 2016-2020 metų strategija</i>). 2. Klasterių veiklos plėtra patenka į 2014-2020 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos veiksmų programos prioritetų sąrašą. 3. Klasterizacijos procesų skatinimas yra identifikuotas kaip vienas iš devynių Europos inovacijų politikos prioritetinių veiksmų. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sezoniškumo įtaka. 2. Nepastovi teisinė bazė. 3. Didėjanti Lietuvos gyventojų emigracija 4. Terorizmo grėsmė. 5. Politiniai neramumai ir konfliktai. 6. Aktyvi konkurentų veikla.

Šaltinis: sudaryta autorių

Dauguma Pamario turizmo klasterio *stiprybių* išskirtos remiantis atlikta atvejo analizė. Išsiaiškinta, kad turizmo klasteris veikia **turizmo vystymui palankioje vietoje**. Taip pat, **patraukli gamtinė aplinka** tampa privalumu, kalbant apie turizmo plėtrą. Matoma, kad plėtojant Pamario turizmo klasterio veiklą geografinė padėtis yra pakankamai gerai išnaudojama ir kuriant turizmo paslaugų paketus yra išlaikoma **jūrinė tematika**. Tuo pagrindu turistams siūloma išskirtinė paslauga – kulinarinis kruizas „**Žuvies kelias**“, kuri tampa Pamario turizmo klasterio prisistatymo visuomenei ženklu. Esant poreikiui, sudaromi **individualizuoti** turizmo paslaugų paketai. **Verslo klientams**čia sudaromos galimybės organizuoti susirinkimus, konferencijas. Pamario turizmo klasterio narių **reakciją į kintančius turistų poreikius** parodo ir tai, kad formuojant 2018 metų turizmo paslaugų paketų pasiūlą atlikti pakeitimai. Klasterį sudaro įvairūs turizmo paslaugų teikėjai, kas suteikia galimybę sudaryti ir turistams pasiūlyti **įvairesnius turizmo paslaugų paketus**. Be to, nuo šių metų pavasario Pamario turizmo klasteris apima tris skirtingus regionus, kas leidžia pasiekti **platesnę potencialių turistų auditoriją**. Aktyvi turizmo klasterio pirmininkė, kuri atstovauja turizmo klasterį įvairiuose renginiuose, intensyviai užsiima klasterio veiklos plėtra ir viešinimu. Didžioji dalis Pamario turizmo klasterio veiklos *silpnybių* išryškėjo ekspertinio interviu metu. Viena pagrindinių problemų klasteryje – **pasyvus didžiosios dalies narių išitraukimas** į turizmo klasterio veiklą. Be to, dauguma turizmo klasterio narių tinkamai **nesusipažįsta su esama veiklos padėtimi**, jos rezultatais ir neieško būdų, kaip būtų galima klasterio veiklą pagerinti, t. y., neįaučia **mokslinių turizmo klasterio veiklos tyrimų poreikio**. Klasterio narių oficialiose internetinėse svetainėse dažniausiai **nėra randama informacijos** apie narystę Pamario turizmo klasteryje, kas rodo, kad nariai **neįaučia buvimo klasteryje naudos**, tai nėra laikoma veiksmu, kuriančiu pridėtinę vertę. Kita matoma problema – **narių susigrupavimas**, t. y., dažniausiai ryšiai palaikomi su tais nariais, kurie veikia šalia. Išsiaiškinta, kad klasterio veikla **nėra strategiškai planuojama**, veikla nėra stebima ir vertinama, remiantis iš anksto sudaryta rodiklių sistema, dėl ko nėra aišku, kokius veiksmus ir iki kada būtina atlikti, siekiant įgyvendinti išsikeltus tikslus. Plėtoti turizmo klasterio veiklą padeda palankios aplinkos sąlygos – *galimybės*. Į Vakarų Lietuvą, taip pat ir ten, kur veikia Pamario turizmo klasteris, kasmet atvyksta apie **46 %** visų į Lietuvą atvykstančių užsienio turistų. Be to, Klaipėdos regionas kasmet pritraukia **daugiausiai vietinių turistų**. Pamario turizmo klasteris turi galimybių gauti finansavimą iš šalies dėl to, kad klasterių plėtra yra vienas iš **prioritetinių veiksmų**. Vykdamą veiklą turizmo sektoriuje susiduriama su specifinėmis *grėsmėmis* iš šalies. Pirmiausia, Pamario turizmo klasterio veiklą riboja **sezoniškumo įtaka**, šiuo metu pagrindinė veikla vykdoma vasaros sezono metu. Teisės aktai, įstatymai, kuriais remiantis vykdoma klasterio veikla, yra **vis keičiami**, kas verčia koreguoti tiek turizmo klasterio, tiek klasterio narių veiklą. Taip pat, pastaruoju laikotarpiu

Lietuvoje susiduriama su **emigracijos problema**, vadinasi mažėja tiek potencialių darbuotojų, tiek potencialių turizmo klasterio siūlomų paslaugų paketų pirkėjų skaičius. Potencialių turistų skaičiaus mažėjimui įtakos **turiterorizmo grėsmė, politiniai nesutarimai** tarp valstybių, kas labiau riboja užsienio turistus. Pajūrio regione vasaros sezono metu didžioji dalis turizmo paslaugų teikėjų intensyviau vykdo savo veiklą, siekdami pritraukti kuo daugiau turistų, tad šiuo atveju itin svarbi tampa Pamario turizmo klasterio narių teikiamų **paslaugų kokybė, turistų poreikių patenkinimo lygis**.

Pirmojoje darbo dalyje numatyta, kad darbe bus remiamasi S. K. Cunha (2005) pateiktu turizmo klasterio modeliu, tad būtent jo pagrindu **analizuojama Pamario turizmo klasterio struktūra**. Išsiaiškinta, kad Pamario turizmo klasterį sudaro įvairias paslaugas teikiančios įmonės, įstaigos ir fiziniai asmenys, kurie palaikydami ryšius vieni su kitais, kartu bendradarbiaudami kuria bendrus turizmo paslaugų paketus (žr. 4 pav.).

PAMARIO TURIZMO KLASTERIO STRUKTŪROS MODELIO ŽENKLŲ PAAIŠKINIMAS

- ↔ - ryšiai, informacijos dalijimasis tarp Pamario turizmo klasterio narių
- ⇒ - kuria bendrus turizmo paslaugų paketus
- - įtaka Pamario turizmo klasterio veiklai iš šalies

4 pav. Pamario turizmo klasterio struktūros modelis

Šaltinis: sudaryta remiantis Pamario turizmo klasterio pateikta informacija

Pamario turizmo klasterio pagrindą sudaro **apgyvendinimo, maitinimo įtaigos, turizmo informacijos centrai, įvairaus inventoriaus** (laivų, valčių, baidarių, irklenčių ir kt.) **nuomotojai, uosto paslaugų teikėjai, laivininkai**, savo laivais vykduojantys pramoginius, edukacinius plaukimus, įvairių **vandens ir sausumos pramogų organizatoriai, edukacinių užsiėmimų organizatoriai, kelionių organizatoriai**. Pamario turizmo klasterio veiklą **iš šalies veikia penki veiksniai**, tokie kaip, turistai, nuo kurių priklauso turizmo klasterio pajamų augimas/ mažėjimas ir apskritai veiklos plėtros intensyvumas, mokslo institucijos, konkrečiau Klaipėdos universitetas. Taip pat Pamario turizmo klasterio veiklai įtakos turi valdžios institucijos, t. y., tiek nacionalinio lygmens, pavyzdžiui, Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos, tiek regioninio lygmens, pavyzdžiui, Klaipėdos regiono turizmo taryba, tiek vietinio, pavyzdžiui, Klaipėdos miesto savivaldybė. Vadovaujantis šių institucijų priimtais teisiniais dokumentais yra vykdoma tiek klasteryje esančių turizmo paslaugų teikėjų, tiek viso Pamario turizmo klasterio veikla. Turizmo klasterio veiklą taip pat

veikia įvairios turizmo asociacijos ir kitos organizacijos, pavyzdžiui, Lietuvos klasterių asociacija, Lietuvos turizmo rūmai, kurios užsiima turizmo sektoriaus augimo, konkurencingumo skatinimu, palankios verslui aplinkos kūrimu. Lyginant Pamario turizmo klasterio struktūros modelį su S. K. Cunha (2005) pateiktu turizmo klasterio modeliu, matoma, kad **esminiai elementai yra abejuose modeliuose**. Pamario turizmo klasterio sudėtyje nėra mugių ir parodų organizatorių, tačiau nėra aišku, ar tokio nario dalyvavimas šiandieninėje Pamario turizmo klasterio veikloje yra tikrai reikalingas. Šiuo metu Pamario turizmo klasteris aktyviai dalyvauja įvairiose turizmo parodose, forumuose tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų, tad mugių ir parodų organizatoriai Pamario turizmo klasterio veiklą veikia iš šalies. Taip pat, **prekybos sritys Pamario turizmo klasteryje nėra visiškai išplėtotos**, t. y., asmenims suteikiama galimybė įsigyti vyndario siūlomo vyno, tačiau, pavyzdžiui, suvenyrų prekybininkų trūkumas yra jaučiamas. Apibendrinant galima teigti, kad struktūros aspektu Pamario turizmo klasteris yra pakankamai gerai išvystytas.

IŠVADOS

Pastaraisiais dešimtmečiais turizmo sektorius laikomas vienu iš sparčiausiai besiplečiančių ekonomikos sektorių pasaulyje. Didėjant turistų srautams, daugėjant turizmo paslaugas teikiančių įmonių ir didėjant turizmo sektoriaus įtakai šalių ekonomikai, vis svarbesniu aspektu tampa įmonių veiklos plėtojimas ir konkurencingumo didinimas. Šiuolaikinėse verslo valdymo teorijose vis labiau įsitvirtina nuostata, kad laimi tos įmonės, kurios vysto esmines kompetencijas, kuria ir tobulina savo konkurencinį pranašumą (Beniušienė I., Svirskienė G., 2008). Daugelyje valstybių, siekiant sustiprinti įmonių konkurencinę poziciją, yra skatinama regioninė konkurencija ir bendradarbiavimas regiono viduje (Juščius V., Šneiderienė A., 2013) ir vienas iš turizmo įmonių ir atskirų verslininkų bendradarbiavimo būdų – jungimasis į turizmo klasterius. Turizmo klasterio įkūrimas negarantuoja sėkmės jame veikiančioms turizmo paslaugų teikėjams, tad būtinas nuolatinis ir nuoseklus turizmo klasterio veiklos koordinavimas, palaikymas, atsižvelgiant į rinkos pokyčius.

Pamario turizmo klasteris – pirmasis tokio pobūdžio turizmo atstovų junginys Lietuvos pajūrio regione, įkurtas 2015 metų vasarį. Šiuo metu turizmo klasterį sudaro dvidešimt vienas narys, t. y. įvairias turizmo paslaugas teikiančios įmonės, įstaigos, fiziniai asmenys Klaipėdos, Šilutės rajonuose ir Klaipėdos mieste, kurių didžioji dalis užsiima įvairių pramogų teikimu, tačiau pats Pamario turizmo klasteris kaip turistinių paslaugų teikėjas sunkiai skinasi kelią į pajūrio regiono turizmo rinką, o plėtros procesai vyksta nepakankamai greitai ir sklandžiai, kaip buvo planuota.

Siekiant kuo tiksliau išsiaiškinti Pamario turizmo klasterio stiprumo lygį, tyrimas buvo atliekamas keliais būdais. Pirmuoju buvo analizuojamas turizmo klasterio geografinis išsidėstymas, narių veikla, turizmo klasterio teikiamų turizmo paslaugų paketų įvairovė. Šios analizės metu buvo išsiaiškinta, kad Pamario turizmo klasteris apima turizmo paslaugų teikėjus, veikiančius trijuose skirtinguose regionuose, o didžioji dalis turizmo klasterio narių užsiima pramogų teikimu. Šiuo metu yra siūlomi 24 skirtingi turizmo paslaugų paketai, tačiau kasmet jie yra atnaujinami, atsižvelgiant į rinkos pokyčius.

Ekspertinio interviu analizės metu išsiaiškinta, kad didžioji dalis narių pasyviai dalyvauja Pamario turizmo klasterio veikloje, t. y., ne visada dalyvauja susirinkimuose, mokymuose, nesiekia inicijuoti mokslinius tyrimus, nesiekia palaikyti ryšius su visais turizmo klasterio nariais. Taip pat, turizmo klasterio veikla nėra vykdoma, remiantis strateginiais planais, neatliekami veiklos stebėjimo ir vertinimo procesai. Dauguma apklaustųjų ekspertų nurodė, kad pagrindinės naudos, kurias suteikia narystė turizmo klasteryje, yra intensyvesnis viešinimas, galimybė ryšius palaikyti su įvairesniais turizmo paslaugų teikėjais, tačiau nedaugelis narių šiuo metu yra patenkinti esamais turizmo klasterio veiklos rezultatais ir

didesnio augimo yra tikimasi ateityje. Išanalizavus Pamaro turizmo klasterio ir teorijoje apibrėžto turizmo klasterio struktūros modelius galima teigti, kad struktūros aspektu Pamaro turizmo klasteris yra pakankamai gerai išvystytas.

Siekiant įveiklinti Pamaro turizmo klasterį ir toliau jį kryptingai plėtoti, siūlomos trijų rūšių rekomendacijos: stiprinti Pamaro turizmo klasterio valdymą; aktyvinti klasteryje turizmo paslaugas teikiančių įmonių, įstaigų, fizinių asmenų bendradarbiavimą ir partnerystę bei kelti turizmo srities atstovų kvalifikaciją, supažindinat su turizmo klasterio teikiama nauda; stiprinti klasterio marketingą.

LITERATŪRA

1. Baležentis A., Žuromskaitė B. 2012. *Turizmo vadyba. Tarptautinio turizmo administravimo įvadas*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 193 p. [žiūrėta 2017 m. spalio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/turizmo-vadyba>>.
2. Cunha S. K. 2005. Tourism Cluster Competitiveness and Sustainability: Proposal for a Systemic Model to Measure the Impact of Tourism on Local Development. *BAR - Brazilian Administration Review*, Volume 2, Issue 2, p. 47-62. ISSN 1807-7692. [žiūrėta 2017 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=84120205>>.
3. Girdauskienė L. 2012. *Kūrybinės organizacijos vadybos sistemos įveiklinimas žinių aspektu*: daktaro disertacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://epubl.ktu.edu/object/elaba:2030222/>>.
4. Jucevičius R. 2008. *Klasterių ABC*. 36 p.
5. Jucevičius R. 2009. *Klasterių vadovas*. Vilnius. 90 p.
6. Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacija (UNWTO). 2018. *2017 International Tourism Results: the highest in seven years*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://media.unwto.org/press-release/2018-01-15/2017-international-tourism-results-highest-seven-years>>.
7. *Lietuvos klasterių plėtros koncepcija*. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b2fb74409fa911e3aeb49a67165e3ad3/FfMgVIXegj>>.
8. *Lietuvos klasterizacijos studija*. 2017. Vilnius. 164 p. [žiūrėta 2017 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://klaster.lt/wp-content/uploads/2017/05/Klasterizacijos-studija-2017.pdf>>.
9. *Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programa*. 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5a333640af3511e39b958c81fb177d0b/hlTtevCMab>>.
10. *Lietuvos turizmo rinkodaros 2016-2020 metų strategija*. 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e2ed76c0a97111e5be7fbe3f919a1ebe>>.
11. Mackevičius J. 2008. Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, tyrimo ir vertinimo sistema, *Informacijos mokslai*, p. 46-56. ISSN 1392-0561. [žiūrėta 2017 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.journals.vu.lt/informacijos-mokslai/article/view/3358/2426>
12. Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra. 2014. *Metodinė medžiaga Lietuvos klasteriams*. [interaktyvus]. Vilnius. 64 p. [žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://bit.ly/2GfxzaM>>.

13. Porter M. 1998. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://hbr.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition>>.
14. Rukuižienė R. 2017. Lietuvos turizmo klasterių plėtros perspektyvos. *Regional Formation and Development Studies*, No. 3 (23), p. 115-127. ISSN 2029-9370. [žiūrėta 2017 m. lapkričio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/view/1589/pdf>>.
15. Székely V. 2013. *Tourism Cluster and Tourism Destination: Liptov Region, Slovakia*. p. 24-37. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-0789c5d3-b302-4248-8b6b-07d102bc90e0/c/1496-4501-1-PB.pdf>>.

PAMARYS TOURISM CLUSTER'S EMPOWERMENT

Edgaras Vaškaitis, Indrė Toliautaitė

Klaipėda University Faculty of Health Sciences Department of Recreation and Tourism
edgaras.vaskaitis@gmail.com; indre.toliautaite@gmail.com

SUMMARY

This article analyzes Pamarys tourism cluster and the strength of its existing activities. Relevance, as well as the main issues, purpose and its tasks of this research are presented.

The first part of the thesis analyses literature resources, defining a tourism cluster, its characteristics, typology, structural models, management aspects, as well as measures to assess the strengths of the cluster's activity and the means to improve it.

The empirical part of the thesis features a qualitative research, consisting of a case analysis and expert interview. The case analysis features the analysis of the cluster's activity, geographic location, as well as the variety of members and services offered. Also an expert interview is conducted, during which the members of the Pamarys tourism cluster and the tourism cluster chairman are interviewed in order to determine the level of strength of the existing activities of the Pamarys tourism cluster and to identify emerging issues. The structure of the Pamarys tourism cluster was compared to the theoretical model of tourism cluster.

Summarizing the results of the research, it can be stated that the Pamarys tourism cluster includes tourism service providers operating in Klaipėda, Šilutė districts and Klaipėda city and the majority of members are engaged in providing various entertainment. The Pamarys tourism cluster was found to be not empowered, i.e. in particular, the tourism cluster's activities are not developed based on the established cluster development system, and members are not actively involved in cluster activities and do not feel the benefit of being in the cluster.

Keywords: tourism cluster, empowerment, seacoast, tourism service.